

KS. STANISŁAW TYLUS SAC

**DOKUMENTY KAPLICY ZAMKOWEJ
W KAMIONCE STRUMIŁOWEJ
(archidiecezja lwowska)**

Po raz pierwszy Kamionka Strumiłowa określona została jako miasto w 1448 r.; jako miasto królewskie była wzmiankowana w 1469 r., a przywilej lokacyjny otrzymała w 1509 r.¹

Według schematyzmów lwowskich kościół parafialny w Kamionce Strumiłowej został ufundowany w 1477 r. Istniał on w północnej części miasta, poza zamkiem. Fundatorem był Jerzy Strumiło, podkomorzy lwowski i tenutariusz w Kamionce². Pierwszy, wymieniony w dokumentach pleban, Jan Bustazy, występuje w 1473 r.³; następny znany nam – Mikołaj – 26 X 1485 r.⁴. Kościół parafialny był dedykowany Duchowi Świętemu, może ze względu na szpital, jaki przy nim istniał⁵. Przeszedł istnieć w 1627 r., zniszczony przez najazd tatarski.

Najazd tatarski zniszczył również i zamek, gdzie istniała kaplica zamkowa erygowana 24 września 1471 r. i uposażona również przez Jerzego Strumiłę⁶. Miała wezwanie Wniebowzięcia NMP, św. Piotra i Pawła Apostołów i Wszystkich Świętych. Pierwszy prebendarz kaplicy, imieniem Grzegorz, wymienia-

¹ S. Sochaniewicz, *Wójtostwa i sołtystwa pod względem prawnym i ekonomicznym w ziemi lwowskiej*, Lwów 1921, s. 398.

² Np. *Schematismus archidioecesis Leopoliensis ritus latini*, Leopoli 1936, s. 94; natomiast J. Krętosz, *Organizacja archidiecezji lwowskiej obrządku łacińskiego od XV wieku do 1772 roku*, Lublin 1986, s. 200, podaje rok założenia: 1432.

³ B. Faliński, *Z dziejów kościoła parafialnego w Kamionce Strumiłowej*, w: *XII sprawozdanie dyrekcji Gimnazjum Państwowego im. Kornela Ujejskiego w Kamionce Strumiłowej za rok szkolny 1930-1931*, Kamionka Strumiłowa 1931, s. 23.

⁴ *Acta Officii Consistorialis Leopoliensis antiquissima*, ed. W. Rolny, t. 1, Lwów 1927, s. 264.

⁵ B. Faliński, *Powiat Kamionka Strumiłowa*, Kamionka Strumiłowa 1935, s. 26, 77.

⁶ O tej fundacji jest wzmianka w: *Z Jana Zamoyskiego inwentarza archiwum koronnego, materyały do dziejów Rusi i Litwy w XV w.*, wyd. O. Halecki, „Archiwum Komisji Historycznej”, 12 (1919-1938) s. 158.

ny jest w latach 1472-1473⁷. Po najeździe tatarskim nie odbudowano już kaplicy zamkowej, ale król Władysław IV Waza połączył uposażenie kapelana zamkowego z kościołem parafialnym. Nowy kościół parafialny, drewniany, zbudowano w 1633 r. Miał on wezwanie Wniebowzięcia NMP⁸.

Motyw fundacji kaplicy podaje sam fundator, gdy wspomina o zbawieniu wiecznym: swoim, rodziców i wielkiego księcia litewskiego Witolda, i swoich przodków. Wyjątkowe jest zatem przywiązanie fundatora, pełniącego dawniej urząd łóżniczego, do swojego pana, księcia Witolda.

Uposażenie kapelana kaplicy obejmowało:

- dziesięcinę z młynów nad Bugiem, z żyta, pszenicy i prosa;
- 10 groszy z kopalni rudy (*minera*) nad Bugiem;
- dziesięcinę snopową z pól wsi Bohaticze (Batiaticze), Dernów;
- 3 korce (*choros; thoros*) miodu z barci wsi Bohaticze na wosk do kaplicy;
- łan ziemi we wsi Dernów;
- ze stadniny co dziesiąte źrebię corocznie (lub 15 groszy); z momentem przeniesienia stadniny w inne miejsce ma otrzymać 2 grzywny.

Kapelan kaplicy zobowiązany był do odprawiania codziennej mszy (Strumiło zaznaczył przy tym – „quando erit devotus”).

Warto zwrócić uwagę na formułę penalną dokumentu, gdzie wystawca pisze o karach na łamiących jego fundację: „legio daemonum infernalium devorabit usquae in profundum inferni et ibidem cum diabolo aeviterne permanente iste fractor et destructor”.

Dokument nie posiada listy świadków.

Poniżej edytowany jest tekst dokumentu króla Władysława IV transumującą dokument Strumiły z 1471 r. Dokument ten nie był dotychczas nigdzie drukowany.

*

Warszawa, 30 września 1641 (Kamionka, 24 września 1471)

Król Władysław przenosi uposażenie kapelana zamkowej kaplicy w Kamionce Strumiłowej na miejscowy kościół parafialny, transumując przy tym dokument Jerzego Strumiły z 24 września 1471 r. określający uposażenie kapelana zamkowego.

⁷ Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z Archiwum tzw. Bernardyńskiego we Lwowie, wyd. K. Liske, t. 15, Lwów 1891, nr 1040, 1166, 1203, 1208.

⁸ Kraków, Archiwum Archidiecezji Lwowskiej, Akta wizytacyjne, *Acta visitationis canonicae ecclesiarum parochialium in decanatu Buscensi consistentium a R.D. A. A. Ankwicz archiepiscopo Leopoliensi in annis 1821 et 1828 peractae*, wiz. z 7 VI 1821 r., k. 19 (dalej cyt. Kraków, AALw., AV 9) podaje rok założenia nowego kościoła na 1631.

Or.: Nieznany. Wizytacja z 8 V 1828 r. informuje, że *originale documentorum in membrana de a^o 1471* znajdował się w parafii, Kraków, AALw., AV 9, wiz. z 1828 r., k. 18.

Kop. 1: Kraków, AALw, KK 9 (Księgi konsystorskie): *Acta actorum consistorii ecclesiae metropolitanae Leopoliensis [...] 1640 ad 1645*, k. 437v.-440. Wpis do akt konsystorskich 19 września 1642 r. na prośbę Piotra Borzyskowskiego, prob. Kamionki. Świadcami byli kanonicy lwowscy: Łukasz Witkowski, Samuel Koziarski, Andrzej Milowski, penitencjarz kapituły lwowskiej – Wojciech Kosowski, prepozyt mansjonarzy lwowskich – Łukasz Opalski, magister artium i doktor filozofii, i notariusz konsystorza – Benedykt Adam Tomiecki. Tytuł: *Decretum confirmationis et translationis Capellae in Kamionka sittam ad Ecclesiam Parochialem et fundatio eiusdem* (k. 437v.-440).

Kop. 2: Kraków, AALw, AV 9, wiz. z 7 VI 1821, k. 7 (dok. nie dokończony, puste miejsca). Tytuł: *Documenti Ecclesia Kamionka*.

Uw.: Tekst oparto na kop. 1, zaznaczając odmianki kop. 2.

Vladislaus Quartus Dei gratia rex Poloniae¹, magnus dux [k. 439] Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniae, Smolensciae Czernichoviaequae necnon Svecorum, Gottorum Vandalorumquae hereditarius rex significamus praesentibus literis nostris, quorum interest universis et singulis, reproductas coram nobis fuisse literas sigillo generosi olim Georgy Strumiło succamerarii Leopoliensis, tenutarii oppidi Kamionka², munitas fundationis capellae in castro Kamionacensis³, tum et cessionis ac dotationis certorum proventuum pro ea factae seriem in se continentes, supplicatumquae nobis, ut easdem autoritate nostra regia approbare, ratificare et confirmare dignaremur. Earum vero literarum is est, qui sequitur tenor:

In nomine Domini amen. Universis^a et singulis significamus tenore^b praesentium, quibus expedit praesentium^c notitiam habituris. Nos Gregorius Strumiło^d de Dmoschino succamerarius^e Leopoliensis, necnon tenutarius Kamionka existens, sanus in mente et in corpore nequae aliquo errore, aut devio^f seductus^g sed ex nostra speciali caritate et voto piissimo, quod habuimus ad Dominum nostrum Jesum Christum, et ad eius Virginem Matrem gloriosissimam sumus freti nostro salubri consilio. Sed postpositis omnibus mundamus oblectamentis huius saeculi ob spem salutis animae nostrae et ad remissionem^h omnium peccatorumⁱ nostrorum, et omnium parentum nostrorum, atquae serenissimi magni ducis Witoldi^j divae memoriae⁴, et omnium antecessorum nostrorum^k ex florido radice in castro in Kamionka fundavimus et construximus^l capellam ad honorem Omnipotentis Dei et ad honorem Assumptionis Virginis Mariae, et ad honorem sanctorum Petri et Pauli Appostolorum, atquae ad honorem Omnium Sanctorum et^l nostra speciali caritate, atquae salubri consilio iam saepefatam capellam certificavimus^m, [k. 439v] fortifica-

vimusⁿ et donavimus^o, ac per praesentes certificamus^m, fortificamus et donamus aeviterne, quod iam saepefata^p capella in castro per nos fundata et constructa nostro^q debet habere, tenere et possidere perpetuis temporibus, r⁻similiter et^s capellanus huius capellae, qui t⁻nunc et extunc^u in capella ista sanctissima divina officia celebrabit. Habere, tenere et possidere debet, quod iam realiter et in^v effectu donamus, damus, ut in forma continetur ex nostro fidelissimo servitio^w. t⁻Item de^u molendinis, quae^x sunt constructa super flumen^y Bug⁵ sub civitate^z Kamionka^{aa} mensuram decimam siliginis tritici et milii, item ex minera nostra, quae constructa est super fluvio^y Bug vel postmodum, ubi reportabitur ad^{ab} locum alium de^{ac} loco isto hic^{ad} idem^{ac} in bonis^{af} istis^{ag} tenutae nostrae^{ah} grossum decimum. Item post aratrum^{ai} nostrum^{aj} de^{ak} campis^{al} at⁻Bohaticze⁶ et de campis Darnow⁷ decimam^{am}. Item tres^{ab} choros^{an} mollis ex mellificiis nostris de Bohaticze^{ao} alias^{ap} cwiernie^{aq}, propter ceram^{aq} ad faciendum^{ar} lumina^{as}, item in villa nostra Darnow laneum cum omni longanimitate et^{al} est limitatum^{am}, item ex^{at} equirea nostra^{au} decimum hinnulum^{av} atque s r z e b i s a^{aw} quolibet anno^{aq}, caeterum si praedicti^{ax} hinnuli^{ay} complacerent^{az} domino, qui^{ab} tunc tempore^{bb} erit pro quolibet hinnulo reponere tenebitur per quindecim grossos sin autem quis dominorum extraneorum expelleret nostram equiream de bonis nostrae tenutae in partes alienas vel, ubi post vitam nostram ipsum reponere et solvere, atque oportet sub paena damnationis aeviternae duas marcos numeri Polonical(is) computando in quamlibet marcā quadraginta octo grossos anno quolibet ad eadem capellam. Sin autem noluerint praefatas marcas reponere et solvere [k. 440] capellae iste pro expulsionē equireae nostrae in partes alienas post vitam nostram, tunc cervisce sciat, se eviternae damnaturum. Ista enim descripta donata et data realiter et cum effectu fortificata per nos. Capellae istae iam saepefata capella cum suo capellano, qui tunc temporis erit et postmodum pacifice et quiete, et sine omni impedimento aeviternae teneat, habeat et possideat, caeterum statuimus, quod capellanus capellae istae tenebitur aeviternae divina officia celebrare pro peccatis quolibet diae quando erit devotus. Protunc sub paena damnationis perpetuae quolibet tenutariorum bonorum istorum post vitam nostram eandem donationem capellae nullus non debet perturbare, impedire, frangere et destruere sub paena aeviternae damnationis sed similiter donare, fructificare et augmentare saepefatam capellam ob spem salutis animae suae. Sin autem quis ex tenutariis bonorum istorum post vitam nostram perturbabit impedit franget et destruet tunc nostrae animae innocentia coram Altissimo Domino Deo et coram patronis istius capellae caeterum et patroni superius istius capellae voces suas fundent super eundem praeterea et destructorem dationis et donationis ad capellam istam, quae iam per nos ex spiritu fidelissimo nostro firmiter et aeviternae dotata et donata. Si quis haberet voluntatem has donationes et dationes perturbare, impedire, destruere et frangere, ita quod eundem destructorem et fractorem harum rerum, quae in praesenti

litera per nos sunt conscriptae omnis legio daemonum infernalium devorabit usque in profundum inferni et ibidem cum diabolo aeviterne permanebit iste fractor et destructor huius dationis et donationis. In cuius rei testimonium sigillum nostrum est appensum. Actum et datum feria tertia [k. 240v] ante festum Michaelis, quando eadem capella fundabatur in castro in Kamionka sub anno Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo primo.

Nos vero cum intercessioni consilianorum nostrorum benigne annuen(tes), tum et sponte nostrae cultum divinum augere et propagare (quodquidem sine sufficienti personarum ecclesiarum provisione haud facile fieri posse existimamus) cupientes facile pro nostro perpetuo erga Dei Ecclesiam studio in eam rem assensi sumus itaque hanc ipsam praenominati generosi olim Georgy Strumiło ordinationem, cessionem et dotationem pro capella castri Camioncen(s) factam, constitutam et adiunctam, ac si eam consensus noster antecessisset ratam et gratam habemus eamque autoritate nostra Regia omni meliori modo et forma, quibus de iure et in talibus servato usu fieri consuevit hisce literis nostris approbamus, confirmamus, ratificamus vim et robur debite firmitatis ei imponentes eaque omnia suprascripta praedictae capellae incorporan(tes) et adiungen(tes) iuribus nostris regalibus salvis manentibus.

In cuius rei fidem praesentes manu nostra subscript(tus) sigillo Regni muniri iussimus. Datum Varsaviae XXX mensis Septembris anno Domini millesimo sexcentesimo quadragesimo primo, regnorum nostrorum Poloniae et Sveciae etc. Vladislaus rex. Locus sigilli x Regni. Matthiae Cielecki SRM⁸.

*Omnibus; ^htenor; ^cpresentiam; ^dStromiło; ^esubcamerarius; ^fdemo; ^gseductas; ^hpeccatorum omnium; ⁱWitholde; ^knostrum; ^lconstruimus; ^mex; ⁿtestificamus; ^ofortificamus; ^pdemandamus; ^qsepefacta; ^rnastępuje in Kamionk; ^sut; ^tpuste miejsce, brak; ^vtum; ^wsermone; ^xqui; ^yfluviun; ^zaeflate; ^{aa}Kvi; ^{ab}brak; ^{ac}ad brak, miejsce na 1 wyraz; ^{ad}totidem; ^{af}następuje nostras; ^{ag}ah tenuta nostra; ^{ah}agrum; ^{aj}następuje datur ex molendina; ^{ak}et; ^{al}następuje Darniow decimam; ^{am}am brak; ^{an}thoros; ^{ao}Balhatyczne; ^{ap}Patque; ^{aq}brak, puste miejsce; ^{ar}fund(); ^{as}omnia; ^{at}an nostra equatio; ^{av}himilim; ^{aw}s r z e b n a; ^{ax}producti; ^{ay}hinuli; ^{az}complacent; ^{ba}koniec tekstu.

¹Władysław IV Waza (1595-1648), król polski 1632. ²Jerzy Strumiło h. Dąbrowa, pochodził z Dmoszyna w ziemi wyszogrodzkiej, łóżniczy (*supremus cubicularius*) dworu wielkiego księcia Witolda 1428, skarbnik (podskarbi) wielkoksiążęcy 1429, tenutariusz Kamionki i Butiatycz 1441, podkomorzy lwowski 1461, przywódca konfederacji szlacheckiej przeciw Odrowążom 1464, kasztelan lwowski 1478, dziedzic wsi królewskich (oprócz ww. również Dernów, Winniki) i wsi wieczystych: Czeszynie, Żelcze, Nahorce, Złoczów, Czeszki (sprzedane 1456), Głuchowice, Podbereszczce. Pod koniec 1485 r. ofiarował franciszkanom Czeszki (późniejsze Czyszki), S. D u m i n, A. R a c h u b a, J. S i k o r s k a - K u l e s z a, *Ciechanowieccy h. Dąbrowa*, Warszawa 1997, s. 17-19. ³Kamionka Strumiłowa (obecnie Kamionka Buska w granicach Ukrainy), miasto powiatowe w woj. lwowskim, 40 km na pń.-wsch. od Lwowa, *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiarskich*, pod red. F. Sulimierskiego, B. Chlebowskiego i W. Walewskiego, t. 3, Warszawa 1882, s. 782 (dalej cyt. SGK). ⁴Witold (ok. 1352-1430), brat stryjeczny króla

Władysława Jagiełły, wielki książę litewski 1401. ⁵Bug, rzeka wpadająca do Wisły; nad Bugiem i rzeką Kamionką leży miasto Kamionka Strumiłowa. ⁶Batiatycze, wieś w pow. Żółkiew, w odległości 4 km od Kamionki Strumiłowej, SGKP, t. 1, Warszawa 1880, s. 117. ⁷Dernów (Derniów), wieś w pow. Kamionka Strumiłowa, 3,5 km na pld. od Kamionki, SGKP, t. 2, Warszawa 1881, s. 8. ⁸Maciej Cielecki h. Zaremba, właściciel Szyplowa, sekretarz królewski 1641, S. U r u s k i, *Rodzina*, t. 2, Warszawa 1905, s. 306.

DOKUMENTE DER SCHLOSSKAPELLE IN KAMIONKA STRUMIŁOWA (ERZBISTUM LEMBERG)

ZUSAMMENFASSUNG

In der Pfarrgemeinde und in der Stadt Kamionka Strumiłowa existierte eine am 24. September 1471 erbaute und von Jerzy Strumiło, dem Lemberger Kämmerer, ausgestattete Schlokapelle. Sie hatte den Namen der Mariä-Himmelfahrt, aber auch der Apostel Peter und Paul sowie Allerhiligen. Nach dem Tatarenüberfall im Jahre 1627 ist die Kapelle nicht mehr aufgebaut worden, und der König Ladislaus IV. hat die Versorgung des Schloßkaplans mit der der neu erbauten Pfarrkirche verbunden.

Der Autor veröffentlicht den Text einer Urkunde des Königs Ladislaus IV. von 1641, der das Dokument Strumiłos von 1471 enthält. Das Dokument ist bis jetzt nicht gedruckt worden.

Übersetzt von Jolanta Janoszczyk